גבי יום טוב דסתם לן תנא כרבי יהודה דתנן אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב מוקים לה לב"ה כרבי יהודה מכדי מאן סתמיה למתני' רבי מאי שנא בשבת דסתם לן כר' שמעון ומאי שנא ביו"ט דסתם לן כר' יהודה אמרי שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה סתם לן כרבי שמעון דמיקל יום טוב דקיל ואתי לזלזולי ביה סתם לן כרבי יהודה דמחמיר במאי אוקימתא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה אי הכי אדמפלגי בביצה לפלגו בתרנגולת להודיעך כחן דב"ש דבנולד שרי ולפלוגי בתרנגולת להודיעך כחן דבית הלל דבמוקצה אסרי וכ"ת כח דהתירא עדיף ונפלוג בתרוייהו תרנגולת העומדת לגדל ביצים היא וביצתה ב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל אלא אמר רבה לעולם בתרנגולת העומדת לאכילה וביום טוב שחל להיות אחר השבת עסקינן ומשום הכנה וקסבר רבה כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה ורבה לטעמיה דאמר רבה מאי דכתיב והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב ואין יו"ט מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב א"ל אביי אלא מעתה יו"ט בעלמא תשתרי גזרה משום יו"ט אחר השבת שבת דעלמא תשתרי גזרה משום שבת אחר יום טוב ומי גזרינן והא תניא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן ביום טוב ואם איתא ליגזר משום הנך דמתילדן ביומיהן א"ל ביצים גמורות במעי אמן מילתא דלא שכיחא היא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן רב יוסף אמר גזרה משום פירות הנושרין א"ל אביי פירות הנושרין טעמא מאי

גזרה

דתנן אין מבקעין עצים. בי"ט לא מן הקורות הסדורות זו על גב זו בקרקע ועומדות לבנין: **ולא מן הקורה שנשברה בי"ט.** ואע"פ שעומדת מעכשיו להיסק הואיל ובין השמשות לאו להכי קיימא כיון דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא. אלמא אית לן מוקצה ביום טוב הלכך מוקי רב נחמן למתני' דאיירי ביום טוב ובית הלל כר' יהודה ובעומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה: **מאן סתם לן למתני' ר'.** הוא סדר המשנה וכשראה דברי חכם וישרו בעיניו שנאן סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן כדי שלא יהו שנויין מפי יחיד ונראין כאילו נשנו מפי המרובים ויעשו כמותן: **ולא אתי לזלזולי בה.** אי מקילין בה חדא קולא לא אתי לאקולי בה טפי: **דהתירא עדיף ליה.** טוב לו להשמיענו כח דברי המתיר שהוא סומך על שמועתו ואינו ירא להתיר אבל כח האוסרין אינה ראיה שהכל יכולין להחמיר ואפילו בדבר המותר: **ומשום הכנה.** (א) דאסרי לה ב"ה כדמפרש ואזיל: **דכל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה.** ואף על גב דבידי שמים הוא אסור דבעינן כל סעודות שבת וסעודות יום טוב שיהו מזומנות ומוכנות מבעוד יום של חול: **ורבה.** דאסר בהכנה שאינה בידים ממש: **לטעמיה דאמר רבה.** בפסחים (דף מז:) ויליף מהכא דמוקצה דאורייתא: **והכינו.** והזמינו כגון מכאן אני אוכל למחר דלאו משום הכנה בידים ולומר שיאפו ויבשלו מבעוד יום בהדיא כתיב את אשר תאפו אפו (ט) אלא הזמנה בפה קאמר וכתיב ביום הששי וסתם ששי חול הוא ואחשבה רחמנא לסעודת שבת שיזמיננה מבעוד יום ובחול: **ואין יום טוב מכין לשבת.** ויום טוב נמי קרוי שבת ובעינן סעודתו הזמנה והזמנתה בחול. אבל סעודת חול לא חשיבא ולא שייכא בה הזמנה הלכך באחד בשבת בעלמא לית לן למיסר ביצה שנולדה ביה משום דאתכן בידי שמים דסעודת חול לא אצרכה רחמנא זמון מבעוד יום דלא שייך בה מוקצה: **יום טוב בעלמא.** שאינו אחר שבת: **שבת דעלמא.** שאינו אחר יום טוב: **תשתרי.** לגמרי ביצה היא שנולדה בו: **ומי גזרינן.** ומי אמור רבנן בביצה למגזר התירא משום איסורא: **[והתניא וכו'].** וא"ת הויא לה גזרה לגזרה הנך דמתילדין ביומיהם נמי אינן אסורות אלא משום גזרה דיום טוב אחר השבת תריץ הא מצי לאוקומי ביום טוב אחר השבת דהשתא איכא למיגזר אטו הנך דמתילדין ביומיהם ואשמועינן הך מתני' דאפי' בי"ט אחר השבת מותרות הואיל ואינם נולדות ומשום הנך דמתילדן ליכא למגזר דמילתא דלא שכיחא הוא בשם רבינו. והא דאמרינן בכולי הש"ס (י) שאין גוזרין גזרה לגזרה מהאי קרא נפקא ושמרתם את משמרתי (כ) עשו משמרת כלומר גזרה למשמרתי לתורתי ולא משמרת למשמרת שלא יעשו גזרה לגזרה: **ואין י"ט מכין לחברו** לא גרסינן במלתיה דרבה דהא קרא קא דריש ושני ימים רצופים בתורה לא אשכחן דמספיקא עבדינן להו: **רב יוסף אמר.** טעמא דביצה בתרנגולת העומדת לאכילה וכדאוקימנא ובית הלל דאסרי משום פירות הנושרין מן האילן בשבת. וקא סלקא דעתך השתא גזרה היא משום פירות הנושרין דלא נכלינהו דהא נמי לפירות הנושרין מן האילן דמיא שאף זו פרי הנושר:

ויתלוש

גבי שבת דסתם לן תנא כרבי שמעון. (א) ותימה והא הוי סתם ואח"כ מחלוקת דהא פליג ר' יהודה במתניתין ואמר אם לא נתנבלה בערב שבת אסור ואין הלכה כסתם דכי האי גונא חשיב סתם ואח"כ מחלוקת בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קכב: ושם) גבי מלתיה דרבי יוחנן בן ברוקה דפריך סתם ואחר כך מחלוקת היא וי"ל דהתם סמיך אועוד מאי אלא דפריך בתר הכי וכן פירש שם בקונטרס אבל לעולם מהני הסתם להיות רבים והוי רבים רבי שמעון והוי יחיד רבי יהודה * והלכתא כרבים כת"ק דהיינו רבי שמעון וא"ת גבי שבת נמי סתם לן כרבי יהודה כי האי דתנן (שבת דף מד.) מטלטלין נר חדש אבל לא ישן ור' שמעון מתיר והואיל ואוסר מוקצה מחמת מיאוס כל שכן מחמת איסור דהכי אמרינן התם וי"ל דהאי סתמא עדיפא הואיל ונשנית משנה בסתם לבסוף פרק מי שהחשיך (שם דף קנז: ושם):

מוקים לב"ה כר"ש. וקשה דמאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא וי"ל דבעדיות לא תני לה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה:

אין מבקעין עצים לא מן הקורות וכו'. לא מייתי מרישא דאין מבקעין קורות דהא מיירי בסותר של קורות דהוי מוקצה מחמת חסרון כיס ובהא כ"ע מודו אפי' ר' שמעון אלא מייתי מסיפא דלא מן הקורה שנשברה וא"ת והא ר' שמעון אינו מתיר אלא ביושב ומצפה (לקמן ל:) וי"ל דה"נ הואיל ונשברה (ס) בשבת מסתמא היתה רעועה מאתמול והוי כיושב ומצפה מתי תשבר קורתו ותהיה ראויה להסקה:

וכ"ת כח דהתירא עדיף. פי' הקונט' לכך כח דהתירא עדיף כשאדם מתיר סומך על שמועתו וצריך להביא ראיה לדבריו אבל איסורא אדם יכול להחמיר עליו בלא טעם: **ונפלוג** בתרוייהו. תימה ובכל מקום דקאמר כח דהיתרא עדיף לפרוך הכי (נ) וי"ל דהכי פריך ונפלוג בתרוייהו שלא יצריך משום כך ויאמר היא וביצתה אבל בעלמא לא שייך: **והיה** ביום הששי וגו'. פרש"י וע"כ בא לאשמועינן דאפילו הכנה בידי שמים (ב) ביצה אסורה דאי משום הכנה בידי אדם כלומר שיאפו ויבשלו מבעוד יום הא בהדיא כתיב את אשר תאפו אפו אלא הזמנה בפה קאמר ואין י"ט מכין לשבת כו' ואין שבת מכין לי"ט מכ"ש דכיון דאין י"ט מכין לשבת כ"ש דאין שבת מכין לי"ט והקשה רש"י אם כן ביצה שנולדה באחד בשבת או לאחר י"ט תתאסר מכ"ש דשבת וי"ט לא מכינין אהדדי כ"ש דלא מכינין לחול ותירץ דלגבי סעודת חול לא צריך הכנה דאין סעודת חול חשובה אך תימה הואיל והכנה דאורייתא היאך אופין ומבשלין מי"ט לשבת וכ"ת ע"י ערובי תבשילין וכי אתי תקנתא דרבנן ולעקר הכנה דאורייתא ונראה ליישב דרבה גופיה אזיל לטעמיה (ס) דאית ליה הואיל ואי מקלעי אורחין חזי ליה השתא נמי חזי ליה ואפילו לדידן ניחא דכל דבר אפוי ומבושל לא שייך ביה הכנה שאינו מחוסר רק תקון בעלמא דמעיקרא הוה חזי ליה רק גבי ביצה שהוא דבר חדש שלא היתה בעולם ולא היתה ראויה כלל מעיקרא (פ) (ולאפות ולבשל תקוני מלתא בעלמא) תימה דכאן משמע שהמן לא היה יורד בי"ט כדפי' רש"י הששי הראוי להכנה וזהו בחול והא אמר ויברך ויקדש ברכו במן וקדשו במן שבשבת לא היה יורד מן אבל בי"ט היה יורד וי"ל דמדרשים חלוקין כדאיתא במדרש (מכילתא פ' בשלח) שבת לא יהיה (שמות טז) לרבות יום הכפורים לא יהיה בו לרבות י"ט שלא היה יורד בהן מן וע"ל דאפי' היה יורד בי"ט מ"מ בי"ט שחל להיות בע"ש לא היה יורד מדכתיב קרא בו ביום הששי ולא כתיב ששי משמע הששי המיוחד שהוא ראוי להכנה ולא בששי שהוא י"ט): **נגזר** משום הנך דמתילדן ביומיהן. ואין זה גזרה לגזרה דמותר לאוכלן בי"ט משמע אפילו ביום טוב דלאחר השבת: **מלתא** דלא שכיחא היא. וקשה דלמא אם לא שחטה היתה נולדת היום ואם כן מאתמול גמרה לה ותאסר בלא גזרה מספק וי"ל דמאחר דלא נולדה ע"י כך לא חשיב גמר וירושלמי פליג בהא:

גזרה

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יב סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף א:
ח ב מיי' פ"א שם הל' יז סמג שם טוש"ע א"ח סי' תלה סעיף ד:
ט ג ד מיי' שם הל' יט סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקג סעיף א וסי' תקיג סעיף ה וסי' תקטו סעיף א:
י ה מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף א:
יא ו מיי' שם טוש"ע א"ח סי' שכב סעיף א ב:
יב ז מיי' פכ"א מהלכות שבת הל' ו סמג לאוין סה טוש"ע שם סעיף ג:

◆

רבינו חננאל

ואקשינן נמי אהא, [ו]מאי טעמא דרבי שסתם המשנה, דסתם לן ביו"ט חילוף מה שסתם לנו בשבת. ופרקינן יו"ט קיל להו לבני אדם, דהא אופין ומבשלין בו ועושין בו כל צרכי אוכל נפש [נ"א: דהא אופין ומבשלין וכל צורך אוכל נפש עושין ביום טוב], ואי שרית להו מוקצה אתו לזלזולי ביה, לפיכך החמיר וסתם לן לחומרא, אבל שבת דחמיר להו, אע"ג דשרית להו מוקצה, כגון חתיכת דילועין לפני בהמה, וכגון נבלה לפני הכלבים וכיוצא בהן, לא אתו לזלזולי בה, משום הכי לא (איתמר) אחמר] בה אלא שנאה והלכה המסורה בידם. ואקשינן על רב נחמן, מאי אוקימתא למתני' בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה, ואדמפלגי בביצה, נפלגי בתרנגולת גופה, דהיא עצמה מוקצה היא, שלא היתה מוכנת מאתמול לאכילה אלא לגדל ביצים. אלא אמר רבה לעולם בתרנגולת העומדת לאכילה, והכא ביו"ט שחל [להיות] אחר השבת עסקינן, ומשום הכנה. וסבר כל ביצה דמתילדה האידנא מאתמול גמרה לה, ורבה לטעמיה דאמר [illegible] והכינו את אשר יביאו, [נ"א: דאמר רבה והיה ביום הששי והכינו] [illegible] מכין לשבת, וחול מכין ליו"ט, ואין שבת מכינה ליו"ט ולא יו"ט מכין לשבת. אי הכי יו"ט לחודיה תשתרי. גזירה כו'. ופשוטה היא. רב יוסף אמר גזירה ביצה שנולדה ביו"ט משום פירות שנשרו מן האילן ביום טוב. כי אם נתיר הביצה שנולדה ביום טוב יאמר הרואה כשם שהביצה שנשרה מן התרנגולת מותרת, כך פירות שנשרו מן האילן מותרין. א"ל אביי ופירות שנשרו מן האילן משום מאי אסורין.

מסורת הש"ס

א) [עיין לקמן לח: בתוס' ד"ה ופתחן], ב) שבת קנז. לקמן לח., ג) [לקמן לה:], ד) [ברכות ס. וש"נ], ה) עירובין לח: [וע"ש בתוס' ד"ה אמר רבה], ו) לקמן ו: [תוספתא פ"א], ז) [עירובין סג: וש"נ], ח) [שם לט:], ט) [שמות טז], י) [לקמן ג.], כ) [ויקרא יח], ל) [עיין בתוס' יבמות מג: ד"ה שמע], מ) [נ"ל ביו"ט], נ) [עי' בתוס' עירובין עב: ד"ה כח דהתירא], ס) [פסחים מו:], ע) [לשון מיותר], פ) [וע"ע תוספות עירובין לח: ד"ה יולין ופסחים קטו. ד"ה מה].

◆

תורה אור השלם

א. וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם:
שמות טז ה

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומשום הכנה הוא דאסרי:
(ב) תוס' ד"ה והיה וכו' בידי שמים דהיינו ביצה:

◆

גליון הש"ס

גמ' וביו"ט לאחר שבת עסקינן. הי"ט דמשום גזירה אטו י"ט אחר שבת. רשב"א בשבת דף קמט ע"א ד"ה הכא במרובה של מתכת: תוס' ד"ה גבי שבת וכו' והלכתא כרבים. עיין יבמות דף מב ע"ב תוס' ד"ה סתם ודף (מו) [מד] ע"א תוס' ד"ה והלכתא:

◆

מוסף רש"י

אין מבקעין עצים מן הקורות. סותר של הקורות המוקצות וסדורות לבנין, ולא מן הקורה. הישנה שנשברה היום ומהשתא להסקה קיימא ואפ"ה אסור הואיל ובין השמשות לא איתכן להכי (שבת קנו.).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones